

**Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка**

Олена Чумаченко

**СПІЛЬНА БЕЗПЕКОВА ТА ОБОРОННА ПОЛІТИКА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ**

КУРС ЛЕКЦІЙ

в межах реалізації проєкту Erasmus+ Jean Monnet Modules
European Political Integration: Historical Retrospective and Nowadays
621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The sole responsibility for the content of this document lies with the authors. It does not necessarily reflect the opinion of the European Union. The European Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained therein

Глухів 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Olena Chumachenko

**THE EU'S COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY:
FROM IDEA TO REALIZATION**

Textbook

In the framework of implementation of the Erasmus+ Jean Monnet Modules
European Political Integration: Historical Retrospective and Nowadays"
621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE.

The sole responsibility for the content of this document lies with the authors. It does not necessarily reflect the opinion of the European Union. The European Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained therein

Hlukhiv 2023

ISBN 978-966-376-126-8

Затверджено Вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, протокол № 4 від 06.12.2023

Approved by the decision of the Academic Council of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Protocol № 4 of 06.12.2023

Чумаченко О. Спільна безпекова та оборонна політика Європейського Союзу: від ідеї до реалізації. Курс лекцій. В межах реалізації проєкту Erasmus+ Jean Monnet Modules *European Political Integration: Historical Retrospective and Nowadays*" 621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE. Глухів, 2023. 56 с.

Chumachenko O. The EU's Common security and defence policy: from idea to realization. Course of lectures. In the framework of implementation of the Erasmus+ Jean Monnet Modules *European Political Integration: Historical Retrospective and Nowadays*" 621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE. Hlukhiv, 2023. 56 p.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Курок О.І., доктор історичних наук, професор, ректор Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Гонюкова Л.В., доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

REVIEWERS:

Kurok O.I., doctor of historical sciences, professor, rector of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Honiukova L.V., Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of Public Administration Department, Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

© Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ЗМІСТ

Лекція 1. Формування Спільної безпекової та оборонної політики ЄС	4
1.1 Західноєвропейський Союз	4
1.2 Еволюція оборонної політики Європи: від ЗЕС до СПБО	8
1.3 Європейська стратегія безпеки	13
1.4 Головні військові та цивільні цілі	15
Лекція 2. Структура, інструменти та агентства формування Спільної безпекової та оборонної політики ЄС	19
2.1 Комітет з питань політики та безпеки	21
2.2 Військовий комітет Європейського Союзу	24
2.3 Комітет з цивільних аспектів антикризового менеджменту	25
2.4 Військово-політична група	26
2.5 Директорат антикризового управління та планування	27
Лекція 3. Військові та цивільні місії і операції ЄС	27
3.1 Поточні місії та операції ЄС	27
3.2 Завершені місії та операції ЄС	39
Лекція 4. Можливості СБОП ЄС	46
4.1 Цивільні можливості	46
4.2 Військові можливості	48
Список використаних джерел	55

ЛЕКЦІЯ 1. ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ТА ОБОРОНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

- 1.1 Західноєвропейський Союз
- 1.2 Еволюція оборонної політики Європи: від ЗЄС до СПБО
- 1.3 Європейська стратегія безпеки
- 1.4 Головні військові та цивільні цілі

1.1 ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Формування спільної політики безпеки та оборони Європи розпочалось після завершення Другої світової війни. Цьому сприяла загроза агресії з боку Радянського Союзу та побоювання відновлення німецької військової могутності. Для лідерів європейських країн, які сильно постраждали від військових дій стало очевидно, що для забезпечення власних безпеки необхідно об'єднувати зусилля.

У березні 1948 р., Великобританія, Франція та країни Бенілюксу підписали **Брюссельський договір**, який утворив Західний союз, також відомий як Організація Брюссельського договору. Він передбачав організацію військового, економічного, соціального та культурного співробітництва між державами-членами, а також положення про взаємну оборону (Стаття IV). У вересні 1948 року сторони Брюссельського договору доповнили його військовою організацією, яка називалась **Оборонна організація Західного Союзу** (Western Union

Defence Organization — WUDO). Її метою було забезпечення координації оборони між п'ятьма державами у військовій сфері та сфері постачання, а також вивчення тактичних проблем оборони Західної Європи. WUDO очолював Комітет оборони Західного Союзу який складався з міністрів оборони. Йому був підзвітний Об'єднаний комітет начальників штабів, який включав всіх національних начальників штабів, які керували б оперативною організацією. Тактичним планування займався Комітет головнокомандувачів Західного Союзу, який розміщувався у Фонтблосі, Франція. Постійним головою цього комітету був призначений британський фельдмаршал Б. Монтгомері.

Початок «холодної війни» та поділ Європи на два протилежні табори змусив західноєвропейських лідерів шукати нового пакту про взаємну оборону за участю Сполучених Штатів, яка була достатньо потужною країною, щоб протистояти СРСР. 4 квітня 1949 р. після тривалих переговорів у Вашингтоні був підписаний Північноатлантичний договір, підкріплений відповідною військовою організацією (North Atlantic Treaty Organization - NATO). **Створення НАТО відсунуло WUDO на другий план.**

У грудні 1950 року, після призначення генерала Д. Ейзенхауера першим Верховним головнокомандувачем Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (SACEUR), учасники Брюссельського договору вирішили передати штаб-квартиру, персонал і плани Оборонної організації Західного Союзу до НАТО. Паралельно з цим, підписанням ни-

зки договорів про заснування Організації європейського економічного співробітництва (квітень 1948 р.), Ради Європи (травень 1949 р.) та Європейського об'єднання вугілля та сталі (квітень 1951 р.), залишило Західний Союз і його основоположний Брюссельський договір без значної частини повноважень.

Зростаючий страх перед можливою агресією Радянського Союзу змушував західноєвропейських лідерів посилювати свої оборонні можливості. У 1950 р. міністр оборони Франції Р. Плевен запропонував план створення **Європейського оборонного співтовариства** (European Defence Community — EDC), за зразком Європейського товариства вугілля та сталі. План передбачав створення загальноєвропейської армії, поділеної на національні компоненти, зі спільним бюджетом, єдиною структурою та спільним озброєнням. Крім того, до цієї армії пропонувалось включити контингенти від Західної Німеччини. Проте установчий договір EDC не набув чинності, оскільки не був ратифікований Національними зборами Франції, де страх перед можливим відродженням німецьких збройних сил був ще дуже високим.

Невдача створити EDC призвела до внесення поправок до Брюссельського договору 23 жовтня 1954 року на Лондонській і Паризькій конференціях, які замість EDC заснували політичний **Західноєвропейський Союз (ЗЄС)** на основі Західного Союзу. До складу ЗЄС офіційно було включено Західну Німеччину, що дозволило припинити її окупацію, надати їй повний суверенітет і визнати союзником

у «холодній війні», як у ЗЄС, так і в НАТО. До цих організацій була також прийнята Італія.

Підписанти Паризьких угод у преамбулі до Модифікованого Брюссельського договору виклали свої три основні цілі:

- ✓ створити в Західній Європі міцну основу для економічного відновлення Європи;
- ✓ надавати один одному допомогу в протистоянні будь-якій політиці агресії;
- ✓ сприяти єдності та заохочувати прогресивну інтеграцію Європи.

Оскільки економічні повноваження Західного Союзу були передані ЄОВС, а соціальні та культурі — Раді Європи, ЗЄС був повністю зосереджений на питаннях безпеки та оборони. Сам він не мав постійної армії, але залежав від співпраці між своїми членами. **ЗЄС лишився європейською головною організацією, що обіймалася питаннями безпеки та оборони до кінця 1990-х рр.**

1.2 ЕВОЛЮЦІЯ ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПИ: ВІД ЗЕС ДО СБОП

Після закінчення «холодної війни» та подальших конфліктів на Балканах стало зрозуміло, що Європа має взяти на себе відповідальність у сфері запобігання конфліктам та врегулювання криз. **19 червня 1992 р. ЗЕС прийняв Петерсберзьку декларацію, що визначає так звані Петерсберзькі завдання, покликані впоратися з можливою дестабілізацією Східної Європи.** Вони включали:

1. гуманітарні та рятувальні завдання;
2. миротворчі завдання;
3. завдання для бойових сил у врегулюванні кризових ситуацій, включаючи миротворчість;

З набуттям чинності Маастрихтського договору 1 листопада 1993 р, було створено єдину інституційну структуру, Європейський Союз. Згідно з договором він базувався на трьох стовпах, другим з яких стала **Спільна зовнішня політика та політика безпеки** (Common Foreign and Security Policy - CFSP). Стаття J(4) зазначала, що CFSP включає «всі питання, пов'язані з безпекою Союзу, враховуючи можливе формування спільної оборонної політики, яка з часом може призвести до спільної оборони». Стовп CFSP став природною основою для подальшого поглиблення співпраці ЄС у сфері оборонної політики.

Паралельно відбувалися процеси створення автономних збройних сил. **У 1996 р. на саміті у Берліні НАТО погодилася дозволити ЗЄС розробити так звану Європейську систему безпеки та оборони (ESDI).** ESDI був задуманий як європейський «стовп» НАТО, частково для того, щоб дозволити європейським країнам діяти у військовій сфері там, де НАТО цього не бажає, і частково для полегшення фінансового тягаря Сполучених Штатів, які утримували військові бази у Європі.

У 1998 році Сполучене Королівство, яке традиційно виступало проти запровадження європейських автономних оборонних потужностей, підписало 4 грудня **декларацію у Сен-Мало**. У ній було зазначено: «Союз повинен мати здатність до самостійних дій, підкріплену надійними військовими силами, засоби для прийняття рішення про їх використання та готовність зробити все, щоб реагувати на міжнародні кризи». Це стало переломним моментом, оскільки **декларація схвалила створення Європейської політики безпеки та оборони (European Security and Defence Policy – ESDP),** включаючи європейські військові сили, здатні до автономних дій. Декларація була відповіддю на війну в Косово наприкінці 1990-х років, під час якої ЄС, як вважалося, не зміг втрутитися, щоб зупинити конфлікт.

Зі створенням Європейського Союзу розпочинається процес злиття оборонних завдань ЄС та ЗЄС. **Амстердамський договір, який набув чинності в 1999 р., передав Петербурзькі завдання ЗЄС до ЄС.** Відповідно до нього Європейський Союз мав сприяти «тіснішим

інституційним відносинам із ЗЄС». Договір запровадив посаду Верховного представника із зовнішньої політики ЄС, який разом із президентами Ради та Європейської комісії надає «ім'я та обличчя» політиці ЄС зовнішньому світу. Хоча Амстердамський договір не передбачав спільної оборони, він збільшив відповідальність ЄС за миротворчу та гуманітарну роботу.

У червні 1999 р. Європейська Рада в Кельні вирішила передати роль ЗЄС до ЄС, де-факто позбавивши Західноєвропейський Союз повноважень і припинивши його дію. З метою прогресу у CFSP та ESDP Рада у Кельні також запровадила посаду Вищого представника із питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки. **Першим цю посаду зайняв Хав'єр Солана.**

16 грудня 2002 р. Берлінську угоду від 1996 року було доповнено так званою угодою **«Берлін плюс»**, яка дозволила ЄС також використовувати деякі активи НАТО у своїх миротворчих операціях.

Угода «Берлін плюс» складається з семи основних частин:

1. угода про безпеку між НАТО та ЄС, яка охоплює обмін секретною інформацією відповідно до взаємних правил безпеки.
2. гарантований доступ до можливостей НАТО щодо планування операцій під керівництвом ЄС з врегулювання криз.
3. доступ до ресурсів і можливостей НАТО, таких як підрозділи зв'язку та штаб-квартира.

4. процедури надання, моніторингу, повернення та відкликання активів і можливостей НАТО.
5. коло повноважень заступника Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі та варіанти європейського командування НАТО.
6. домовленості щодо включення до оборонного планування НАТО військових потреб і можливостей, які можуть знадобитися для військових операцій під проводом ЄС.
7. консультаційні домовленості між ЄС і НАТО

Угода «Берлін плюс» значно розширила можливості ЄС щодо проведення операцій з кризового регулювання та поглибила стратегічне партнерство з НАТО у сфері безпеки та оборони.

Наріжним каменем у розвитку Спільної політики безпеки та оборони (CSPD) став Лісабонський договір, що набув чинності в грудні 2009 р.. Договір містив положення про взаємну допомогу та солідарність і дозволяв створити Європейську службу зовнішніх дій (European External Action Service – EEAS) під керівництвом Верховного представника ЄС із зовнішніх справ і політики безпеки, об'єднавши дві посади – Верховного представника з питань Спільної зовнішньої політики і політики безпеки і Комісара із зовнішніх зв'язків.

Лісабонський договір офіційно схвалив розширення «Петербурзьких завдань», які тепер включали:

- ✓ спільні операції з роззброєння,
- ✓ гуманітарні та рятувальні завдання,
- ✓ військові консультації та завдання допомоги,
- ✓ завдання з запобігання конфліктам і підтримання миру,
- ✓ завдання бойових сил з врегулювання криз, у тому числі встановлення миру
- ✓ постконфліктну стабілізацію.

Крім того, передбачалась «підтримка третіх держав у боротьбі з тероризмом на їхніх територіях».

Стаття 42.7 Лісабонського договору фактично замінила статтю V Модифікованого Брюссельського договору як положення про взаємну оборону для держав-членів ЄС, які також були союзниками ЗЄС. Після обговорень 31 березня 2010 р. десять країн-членів ЗЄС вирішили припинити дію Брюссельського договору. Діяльність ЗЄС була офіційно припинена в червні 2011 р..

Зі вступом Лісабонського договору в дію Спільна політика безпеки та оборони Європейського Союзу діє у тому вигляді, який можна спостерігати на сьогоднішній день.

1.3 ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЯ БЕЗПЕКИ

У 2003 р. ЄС прийняв свою Стратегію безпеки, окреслюючи спільні загрози та цілі. Європейська стратегія безпеки була вперше розроблена під керівництвом Верховного представника ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки Хав'єра Солани та прийнята Європейською Радою в Брюсселі 12 і 13 грудня. З появою Європейської політики безпеки та оборони це був перший раз, коли Європа сформулювала спільну стратегію безпеки. Її вважають аналогом Стратегії національної безпеки Сполучених Штатів.

У стратегії перш за все були визначені **глобальні виклики**, що стояли перед Європейським Союзом на той момент. До них були віднесені збройні конфлікти, бідність (особливо країн Африки), епідемія СНІДу, конкуренція за природні ресурси та залежність Європи від імпорту енергоресурсів з Росії, країн Перської затоки та Північної Африки.

Відповідно до цього, були названі ключові загрози для Європи:

- тероризм;
- розповсюдження зброї масового знищення;
- регіональні конфлікти;

- «слабкі держави», під якими маються на увазі держави з високим рівнем корупції, неефективною системою управління, слабкими інститутами, громадянськими конфліктами;
- організована злочинність (торгівля наркотиками, зброєю, людьми; секс-торгівля; морське піратство);

З огляду на ці загрози, стратегія визначила заходи, для боротьби з ними:

- ✓ просувати межі ЄС на схід та у басейн кордонах Середземномор'я, підтримуючи стійкі режими у інтегрованих та сусідніх країнах
- ✓ продовжувати взаємодію з середземноморськими та арабським світом через більш ефективну економічну, безпекову та культурну співпрацю
- ✓ зміцнювати міжнародне суспільство, міжнародні інститути і заснований на правилах міжнародний порядок
- ✓ підтримувати та розвивати міжнародне право
- ✓ сприяти розширенню членства в міжнародних організаціях, таких як СОТ

- ✓ зміцнювати міжнародний порядок шляхом поширення належного управління, підтримки соціальних і політичних реформ, боротьби з корупцією та зловживанням владою, встановлення верховенства права та захисту прав людини.

Ця стратегія позиціонувала ЄС не лише як регіональну силу, але як глобального гравця. Відтепер Союз мав реагувати на виклики по всьому світу. Як зазначено у самому документі: «З новими загрозами перша лінія захисту часто буде за кордоном».

Європейська стратегія безпеки визначила політику Європейського Союзу більше ніж на десятиліття. Вона лишалась актуальною до 2016 р., коли з огляду на нові виклики була замінена Європейською глобальною стратегією.

1.4 ГОЛОВНІ ВІЙСЬКОВІ ТА ЦИВІЛЬНІ ЦІЛІ

Розвиток Спільної політики безпеки та оборони започаткував процес стратегічного планування ЄС для посилення своїх військових та цивільних можливостей. Це планування знайшло своє вираження у Головних цілях (Headline Goals).

У грудні 1999 р. відбувся саміт Європейської Ради у Гельсінкі. **На ньому вперше була поставлена мета створення Європейських сил швидкого реагування.** Цей саміт відбувався під впливом декларації у Сан-Мало, а тому серед учасників був великий інтерес до ідеї

єдиних військових сил ЄС. Відповідно до цього, був затверджений план створення європейських автономних збройних сил.

Відповідно до Гельсінської головної цілі, Європейський Союз зобов'язався швидко розгорнути, а потім підтримувати сили, здатні виконувати повний спектр Петерсберзьких завдань. Пропонувалось збільшити чисельність європейських сил до рівня корпусу (до 15 бригад або 50 000-60 000 осіб), щоб бути здатним втрутитися в будь-яку кризу, яка може виникнути в зоні, де зачіпаються європейські інтереси. Передбачалось, що ці сили будуть самозабезпеченими, здатними розгортатися протягом 60 днів на дистанції понад 4000 км (2485 миль) і будуть здатні знаходитися в польових умовах протягом року. Це означає, що сили фактично повинні були налічувати близько 180 000 військовослужбовців, щоб забезпечити ротацію особового складу. Сили ЄС, зібрані у відповідь на кризу, мали діяти лише протягом кризи, і країни-члени самі вирішували б, коли та як надавати війська.

Гельсінська ціль з певними недоліками була досягнута. Відповідно до цього, Європейська Рада в червні 2004 р. схвалила подальший розвиток потенціалу ЄС щодо врегулювання військових криз і ухвалила «**Головну ціль 2010**». Згідно з нею, члени ЄС взяли на себе зобов'язання, що не пізніше 2010 р. вони будуть здатні відповісти «швидкими та рішучими діями, застосовуючи повністю послідовний підхід» до всього спектру операцій з врегулювання криз, які охоплюються Договором про ЄС та Європейською стратегією безпеки 2003

р.. ЄС також прагне усунути недоліки у виконанні попередньої головної цілі (наприклад, прогалини, пов'язані зі стратегічними авіаперевезеннями та морськими перевезеннями), які все ще вважаються обмежуючим чинником для боєздатності призначених сил, особливо під час більш складних операцій із врегулювання криз.

Паралельно з розвитком військових можливостей зростав попит на цивільні інструменти в рамках безпекової та оборонної політики. Зокрема, це продемонструвала місія у Боснії та Герцеговині (2003 р.). Відповідно до цього, 17 грудня 2004 р. Європейська Рада на саміті в Брюсселі ухвалила **«Головну ціль 2008»**. Держави-члени визначили шість пріоритетних секторів управління цивільною кризою:

- поліція;
- верховенство права;
- цивільна адміністрація;
- цивільний захист;
- моніторингові місії;
- підтримка спецпредставників ЄС.

У документі також зазначається, що ЄС повинен мати можливість сприяти реформі сектора безпеки та підтримувати процеси роззброєння, демобілізації та реінтеграції.

Відповідно до «цілей», ЄС повинен бути оснащений для одночасного проведення кількох цивільних місій з врегулювання кризових ситуацій. Пріоритетними характеристиками цивільних інструментів були визначені: стійкість і висока якість персоналу, швидка реакція та автономність. ЄС поставив за мету мати можливість прийняти рішення про запуск місії протягом 5 днів після схвалення Концепції управління кризою Радою. а Конкретні цивільні засоби мають бути розгорнуті протягом 30 днів після прийняття рішення про початок місії.

Процес стратегічного планування щодо розширення військових та цивільних можливостей триває і на даний момент. Для ЄС актуальною лишається необхідність підвищення своєї здатності належним чином реагувати на нові виклики та загрози.

ЛЕКЦІЯ 2. СТРУКТУРА, ІНСТРУМЕНТИ ТА АГЕНТСТВА ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ТА ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

- 2.1 Комітет з питань політики та безпеки
- 2.2 Військовий комітет Європейського Союзу
- 2.3 Комітет з цивільних аспектів антикризового менеджменту
- 2.4 Військово-політична група
- 2.5 Директорат антикризового управління та планування

2.1 КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПОЛІТИКИ ТА БЕЗПЕКИ

Комітет з питань політики та безпеки (Political Security Committee — PSC) є органом політичного та стратегічного керівництва СБОП. Це один з підготовчих органів Ради Європейського Союзу і підзвітний їй та Верховному представнику з питань зовнішньої політики та політики безпеки. Його роль і склад пояснюється в статті 38 Договору про Європейський Союз.

Комітет з питань політики та безпеки було створено за умовами Амстердамського договору. У грудні 1999 р., на Європейській раді в Гельсінкі було узгоджено створити Комітет як тимчасовий орган, але умовами Ніццького договору 2000 р. його було перетворено на постійний. Офіційне рішення про створення Комітету Рада Європейського Союзу прийняла 22 січня 2001 р..

Відповідно до Статті 38 Договору Комітет **здійснює моніторинг міжнародної ситуації в сферах, охоплених спільною зовнішньою політикою та політикою безпеки, та сприяє визначенню політики**

шляхом надання висновків Раді. Крім того, на нього покладена реалізація «узгодженої політики» у сфері безпеки та оборони. Це означає, що Комітет здійснює політичний контроль і стратегічне керівництво операціями з врегулювання криз

Відповідно до цього, Комітет з питань політики та безпеки в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС (CFSP) і спільної політики безпеки та оборони (CSDP) виконує такі завдання:

- ✓ стежить за міжнародною ситуацією
- ✓ рекомендує Раді стратегічні підходи та варіанти політики
- ✓ надає вказівки Військовому комітету, Військово-політичній групі та Комітету з цивільних аспектів управління кризою
- ✓ забезпечує політичний контроль і стратегічне керівництво операціями з врегулювання криз.

Комітет з питань політики та безпеки складається з послів від держав-членів ЄС. Очолюють його представники Європейської служби зовнішніх дій. Зазвичай Комітет засідає двічі на тиждень, а за потреби – частіше. Його штаб-квартира знаходиться в Брюсселі.

2.2 ВІЙСЬКОВИЙ КОМІТЕТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Військовий комітет Європейського Союзу (European Union Military Committee — EUMC) є **найвищим військовим органом в командній структурі СПБО**. Це форум для військових консультацій і співпраці між державами-членами ЄС у сфері запобігання конфліктам і врегулювання криз. Він підпорядковується Комітету з питань політики та безпеки і Верховному представнику з питань зовнішньої політики та політики безпеки.

Рішення створити Військовий комітет було прийнято Європейською радою на засіданні в Ніці у грудні 2000 р. задля зміцнення спільної зовнішньої політики та політики безпеки і спільної європейської політики безпеки та оборони. Офіційно комітет розпочав свою роботу після відповідного рішення Ради ЄС від 22 січня 2001 р.

Військовий комітет Європейського Союзу керує всією військовою діяльністю в рамках ЄС, зокрема плануванням і виконанням військових місій і операцій в рамках Спільної політики безпеки і оборони (СПБО) і розвитком військового потенціалу. На основі консенсусу він надає військові поради та рекомендації Комітету з питань політики та безпеки (PSC), водночас забезпечуючи військове керівництво Військовому штабу Європейського Союзу (EUMS).

На Військовий комітет покладаються такі завдання:

- ✓ розробка військової частини концепції кризового менеджменту;

- ✓ керування військовими аспектами політичного контролю/стратегічне керівництво операціями та ситуаціями з врегулювання криз;
- ✓ оцінка ризиків потенційних криз;
- ✓ розробка, оцінка та перегляд цілей операцій;
- ✓ військові відносини ЄС з європейськими членами НАТО, які не входять до ЄС, кандидатами на вступ до ЄС, іншими державами та іншими організаціями, включаючи НАТО;
- ✓ фінансовий кошторис операцій і навчань.

У рамках антикризового менеджменту Військовий комітет готує Початкову директиву для Військового штабу Європейського Союзу (European Union Military Staff — EUMS), у якій представлені військові варіанти для вирішення кризи. Ця директива передається Комітету з питань політики та безпеки. Військовий комітет також надає поради та рекомендації щодо концепцій та планів операцій. Безпосередньо під час виконання операцій, Військовий комітет стежить за правильним керівництвом бойовими діями.

Військовий комітет складається з начальників штабів держав-членів, які представлені їхніми постійними військовими представниками. Він збирається щотижня. Крім того, Військовий комітет бере участь у засіданнях Ради ЄС, коли мають прийматися рішення, що стосуються оборони.

Комітет має **постійного голову** (як правило генерала, адмірала, або офіцера авіації чотиризіркового рівня), якого обирає засідання Військового комітету на рівні начальників оборонних відомств і призначає Рада ЄС на 3 роки. Голова військового комітету також є військовим радником Верховного представника з питань зовнішньої політики та політики безпеки. Він головує на засіданнях комітету, а також представляє його в PSC та Раді ЄС.

Військовому комітету у його роботі допомагає **Робоча група Військового комітету Європейського Союзу (EUMCWG)**. Вона виконує завдання, покладені на нього EUMC, такі як розробка військових порад і військових концепцій. EUMCWG має постійного голову, якого обирає засідання Військового комітету на рівні військових представників і призначає Coreper (Комітет постійних представників у Раді ЄС).

Розвитком військового потенціалу займається «Цільова група» (Headline Goal Task Force — HTF). Це робочий орган Військового комітету щодо всіх аспектів розвитку можливостей СПБО, за які він несе відповідальність. HTF має постійного голову, обраного та призначеного на засіданні EUMC на рівні військових представників.

2.3 КОМІТЕТ З ЦИВІЛЬНИХ АСПЕКТІВ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Комітет з цивільних аспектів антикризового менеджменту (CIVCOM) є **дорадчим органом, який займається цивільними аспектами врегулювання кризових ситуацій**. Він надає інформацію, формулює рекомендації та дає поради Комітету з питань політики та безпеки щодо цивільних аспектів управління кризою. У своїй роботі він підзвітний PSC.

Рішення про створення CIVCOM було прийнято Радою ЄС від 22 травня 2000 р.

Комітет з цивільних аспектів антикризового менеджменту готує планові документи для цивільних місій СПБО і займається розробкою стратегій цивільного управління кризою та розвитку цивільного потенціалу.

Комітет з цивільних аспектів антикризового менеджменту складається з делегатів від держав-членів і очолюється **представником Верховного представника зі питань зовнішньої політики та політики безпеки**. Діяльність CIVCOM для цивільних завдань CSDP відбувається **паралельно з діяльністю Військового комітету Європейського Союзу (EUMC) для військових завдань CDP**.

2.4 ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА ГРУПА

Військово-політична група (Political-Military Group — PMG) — це орган Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу, який **проводить підготовчу роботу для Комітету з питань політики та безпеки**. Вона охоплює політичні аспекти військових і цивільно-військових питань ЄС, включаючи концепції, можливості, операції та місії.

Завдання PMG включають:

- ✓ підготовку висновків Ради ЄС та надання рекомендацій для PSC;
- ✓ моніторинг ефективної реалізації висновків та рекомендацій,
- ✓ сприяння розвитку горизонтальної політики
- ✓ сприяння обміну інформацією.

Військово-політична група несе особливу відповідальність щодо партнерства з третіми державами та іншими організаціями, включаючи відносини ЄС-НАТО. Крім того, у межах її повноважень перебувають військові навчання сил ЄС.

Група складається з представників держав-членів. Її очолює представник Високого представника з питань зовнішньої політики та політики безпеки.

2.5 ДИРЕКТОРАТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ

Директорат з антикризового управління та планування (Crisis Management and Planning Directorate – CMPD) є органом Служби зовнішніх дій Європейського Союзу, який **відповідає за інтегроване цивільно-військове планування в рамках Спільної політики безпеки та оборони.**

Ключовими функціями Директорату є:

- ✓ стратегічне планування та огляди;
- ✓ розвиток партнерства в межах СПБО;
- ✓ координація розвитку можливостей;
- ✓ розробка політики та концепцій у сфері антикризового управління;
- ✓ проведення навчань та тренувань.

Директорат з антикризового управління та планування є частиною системи Кризового реагування. **Він бере участь у роботі Кризової платформи**, яка збирається на тимчасовій основі та є надзвичайно важливим механізмом, який активується, щоб гарантувати реагування ЄС під час зовнішніх криз. Платформа надає чіткі політичні та/або стратегічні вказівки щодо врегулювання конкретної кризи.

ЛЕКЦІЯ 3. ВІЙСЬКОВІ ТА ЦИВІЛЬНІ МІСІЇ І ОПЕРАЦІЇ

3.1 Поточні місії та операції ЄС

3.2 Завершені місії та операції ЄС

З 2003 р. Європейський Союз в рамках СПБО бере участь у місіях та операціях по всьому світу. Починаючи з того моменту ЄС провів понад 37 операцій. Станом на 2023 р. діє 23 місії та операції СПБО, 15 з яких є цивільними та 8 військовими. Європейський Союз розгорнув близько 4000 осіб у місіях та операціях в Африці, Західних Балканах і Східній Європі, Близькому Сході. Це військові сили та цивільні експерти, відряджені державами-членами ЄС у рамках місій та операцій СПБО.

3.1 ПОТОЧНІ МІСІЇ ТА ОПЕРАЦІЇ ЄС

Військові місії

Наразі Європейський Союз проводить **вісім військових місій та операцій на суші та на морі**, щоб реформувати та навчати армії, допомагати у створенні безпечного та захищеного середовища, боротися з піратами чи розривати мережі торговців людьми. **Чотири з них є військовими навчальними місіями**, які надають консультації та тренують місцеві сили безпеки в Малі, Сомалі та Центральноафриканській Республіці та Мозамбіку

2 грудня 2004 р., через 9 років після закінчення війни, Європейський Союз (ЄС) розпочав військову операцію **ALTHEA** в Боснії і Герцеговині. Це сталося після рішення НАТО передати власну миротворчу місію, яка підтримувала безпеку в регіоні після закінчення війни. ЄС розгорнув потужні військові сили (EUFOR) чисельністю в 1600 військовослужбовців для забезпечення подальшого дотримання Дейтонської угоди. **Головними цілями операції є:**

- ✓ підтримка колективної та комбінованої підготовки Збройних сил Боснії та Герцеговини (AFBiH),
- ✓ підтримка їх просування до стандартів НАТО
- ✓ забезпечення дотримання Дейтонського договору

8 грудня 2008 р. розпочалась **перша морська операція СПБО ЄС ATLANTA**. Операція Європейських військово-морських сил (EUNAVFOR) ATLANTA проводиться на морі біля Африканського Рогу та в західній частині Індійського океану для боротьби з піратством. **Наприкінці 2022 р. операцію EUNAVFOR ATALANTA було продовжено до грудня 2024 р.** з новим мандатом, який відображає досягнення, виклики та перспективи операції. Держави-члени ЄС вирішили, що Операція повинна:

- ✓ зберегти свої основні зусилля для захисту Всесвітньої продовольчої програми (ВПП) та інших уразливих суден;

- ✓ стримувати, запобігати та придушувати піратство та збройне пограбування на морі;
- ✓ здійснювати моніторинг рибальської діяльності на Африканському Розі та в західній частині Індійського океану;
- ✓ боротися з торгівлею наркотиками та сприяти ембарго на постачання зброї до Сомалі, незаконній торгівлі деревним вугіллям та незаконному, незареєстрованому та нерегульованому рибальству.

7 квітня 2010 р. започаткована **Тренувальна місія в Сомалі (EUTM Somalia)**. Вона спрямована на сприяння зміцненню федерального уряду та інституцій оборони і безпеки в Сомалі, дотримуючись підходу, що складається з трьох компонентів: навчання, наставництво та консультування. Мандат місії подовжувався сім разів із адаптованими мандатами, які відображали зміни в політичній ситуації та ситуації з безпекою на місці. Відповідно до потреб і пріоритетів Сомалі, Місія надає, через свій 7-й мандат, консультації на стратегічному рівні органам влади Сомалі в рамках інституцій безпеки в районі Могадишо, а також конкретне наставництво, консультації, спеціальне навчання та розбудову потенціалу в галузі навчання. Поточний мандат залишається зосередженим на підтримці Національних збройних сил Сомалі (SNAF) шляхом надання консультацій, наставництва, «навчання інструкторів» та спеціалізованого навчання з метою розвитку їхніх оборонних установ. Місія не має виконавчого мандату і не веде бойових дій.

18 лютого 2013 р. було розпочато **Тренувальну місію в Малі (EUTM Mali)**. Вона має мандат допомагати збройним силам Малі у відновленні їхнього військового потенціалу шляхом надання підготовки, консультацій, невиконавчого супроводу та військової допомоги. Місія підтримує малійську владу у створенні самодостатніх збройних сил, здатних проводити військові операції для відновлення територіальної цілісності та зменшення загрози з боку терористичних груп. Після процесу стратегічного перегляду ЄС щодо EUTM Mali рішенням Ради ЄС було розширено сферу повноважень місії на всі п'ять країн Сахелю для підтримки їхніх відповідних оборонних секторів.

16 липня 2016 р. була розпочата **Тренувальна місія в Центральньоафриканській Республіці (EUTM RCA)** після запиту уряду Центральноафриканської Республіки. Місія сприяє реформі оборонного сектору в рамках ширшої реформи сектору безпеки (SSR), у тісній координації з іншими місіями ЄС та міжнародними допоміжними місіями [особливо з Представництвом ЄС, Багатовимірною інтегрованою стабілізаційною місією ООН у Центральноафриканській Республіці (MINUSCA) та Консультативною місією Європейського Союзу (EUAM)]. Місія підтримує центральноафриканську владу та займається трьома напрямками: стратегічні консультації, оперативне навчання та освіта. Місія не має виконавчого мандату і не бере участі в бойових діях. Після першого продовження з 2018 до 2020 р.. Рада Європейського Союзу знову продовжила мандат місії на два роки, до 19 вересня 2022 року.

17 лютого 2020 р. ЄС розпочав **Військово-морську місію у Середземному морі IRINI** задля забезпечення виконання ембарго ООН на постачання зброї до Лівії, тим самим сприяючи мирному процесу в країні. Крім цього EUNAVFOR MED IRINI:

- ✓ відстежує та збирає інформацію про незаконний експорт з Лівії нафти та продуктів її переробки;
- ✓ сприяє руйнуванню мереж контрабанди та торгівлі людьми
- ✓ підтримує розбудову спроможності та навчання берегової охорони та військово-морських сил Лівії.

Місія об'єднує військово-морські сили 23 країн-членів ЄС.

15 жовтня 2021 р. була запущена **Тренувальна місія в Мозамбіку (EUTM Mozambique)** у відповідь на запит уряду країни розв'язати кризу в Кабо-Дельгадо. Місія підтримує більш ефективну відповідь збройних сил Мозамбіку на кризу в Кабо-Дельгадо відповідно до законодавства про права людини та міжнародного гуманітарного права. Стратегічною метою EUTM Mozambique є підтримка нарощування потенціалу підрозділів збройних сил країни, обраних для створення майбутніх Сил швидкого реагування (QRF), для того, щоб вони розвивали необхідні та стійкі можливості для відновлення безпеки. Місія не має виконавчого мандату і не бере участі в бойових діях.

15 листопада 2022 р. у відповідь на агресію РФ проти України ЄС започаткував **Військову місію на підтримку України (EUMAM Ukraine)**. Вона спрямована на посилення військового потенціалу Збройних Сил України та підвищення їх довгострокової стійкості. Метою місії є вирішення нагальних та довгострокових потреб у підготовці, що посилить зусилля України у захисті її територіальної цілісності та здатності ефективно вести військові операції зі стримування Росії.

20 лютого 2023 р. ЄС започаткував **Місію військового партнерства у Нігері (EUMPM Niger)**, що має сприяти зміцненню військового потенціалу збройних сил Нігеру для боротьби проти терористичних збройних груп відповідно до прав людини та міжнародного гуманітарного права. Підтримка EUMPM у Нігері буде включена в загальний план розбудови потенціалу під керівництвом Нігеру. Ця місія СПБО є одним із інструментів Інтегрованого підходу ЄС у Нігері в поєднанні з підтримкою розбудови миру, запобігання конфліктам і підтримкою діалогу, а також співробітництва в галузі розвитку, паралельно з гуманітарною допомогою.

Цивільні місії

Військові місії є лише одним із елементів інструментарію ЄС для комплексного вирішення сучасних складних проблем безпеки. У країнах-партнерах також розгорнуто **п'ятнадцять цивільних місій**, допомога яких відіграє вирішальну роль у управлінні кордонами, за-

побіганні конфліктам, боротьбі з організованою злочинністю та контрабандою, реформуванні секторів національної безпеки або моніторингу судової системи та верховенства права.

У 2006 р. була започаткована **Консультативна поліцейська місія ЄС для Палестинських територій**. У 2008 р. до неї додано розділ «Верховенство права». EUPOL COPPS допомагає палестинській владі розбудовувати її інституції, зосереджуючись на реформах сектора безпеки та правосуддя. Ця підтримка передається у власність Палестини та надається відповідно до європейських і міжнародних стандартів. Зрештою, метою Місії є підвищення рівня безпеки палестинського народу. Місія є частиною ширших зусиль ЄС щодо підтримки палестинського державного будівництва в контексті роботи над всеосяжним миром на основі рішення про створення двох держав.

З 2007 р. діє **Місія Європейського Союзу з інтегрованої допомоги в управлінні кордонами в Палестині (EUBAM Rafah)** що допомагає Палестинській генеральній адміністрації кордонів і переходів, надаючи та координуючи стратегічні поради, навчання та обладнання.

15 вересня 2008 р. розпочала роботу **Моніторингова місія ЄС у Грузії (EUMM Georgia)**. Цивільний персонал EUMM стежить за дотриманням усіма сторонами Угоди від 12 серпня, підписаної як Грузією, так і Росією за посередництва ЄС, та Угоди про імплементаційні заходи від 8 вересня 2008. Місія виконує патрульні функції, особливо в районах, прилеглих до адміністративного кордону Південної Осетії

та Абхазії. Її зусилля в першу чергу спрямовані на спостереження за ситуацією на місці, звітування про інциденти та, загалом, своєю присутністю у відповідних районах сприяють покращенню безпекової ситуації.

Місія Європейського Союзу з питань верховенства права в Косово (EULEX Kosovo) була розпочата в 2008 р. як найбільша цивільна місія в рамках Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу. Загальна місія EULEX полягає в підтримці відповідних установ верховенства права в Косово на їхньому шляху до підвищення ефективності, сталості, багатоетнічності та підзвітності, вільного від політичного втручання та в повній відповідності до міжнародних стандартів прав людини та найкращої європейської практики. Згідно з поточним мандатом EULEX, Місія здійснює моніторинг і має обмежені виконавчі функції, включно з реагуванням безпеки другого рівня. EULEX продовжує підтримувати спеціалізовані палати та спеціалізовану прокуратуру відповідно до відповідного законодавства Косова.

У 2012 р. була започаткована **Місія з розбудови потенціалу в Нігері (EUCAP Sahel Niger)** з метою зміцнення внутрішнього сектору безпеки Нігеру та його потенціалу для боротьби зі значними загрозами безпеці. Місія підтримує сили внутрішньої безпеки Нігеру, національні органи влади, а також недержавні організації за допомогою різноманітних програм і заходів. EUCAP Sahel Niger є важливим елементом стратегії ЄС щодо безпеки та розвитку в Сахелі та діє в

тісному партнерстві та на всіх рівнях з іншими інституціями ЄС та зацікавленими сторонами безпеки, присутніми в регіоні.

У 2013 р. була запроваджена **Місія Європейського Союзу з інтегрованої допомоги в управлінні кордонами в Лівії (EUBAM Libya)** для підтримки спроможності лівійської влади посилити безпеку своїх сухопутних, морських і повітряних кордонів у короткостроковій перспективі та розробити ширшу інтегровану систему управління кордонами (IBM) — у довгостроковій. EUBAM є доповненням до Місії ООН (UNSMIL), створеної в 2011 р. на прохання лівійської влади для підтримки нової перехідної влади країни в її зусиллях після конфлікту.

У грудні 2014 р. розпочала роботу **Консультативна місія в Україні (EUAM Ukraine)** для консультування органів державної безпеки з питань безпеки, поліції, судової системи, прокуратури, боротьби з корупцією та прав людини. З весни 2022 р. Місія надає підтримку правоохоронним органам для сприяння потоку біженців з України до сусідніх держав-членів та надходженню гуманітарної допомоги в Україну. EUAM також підтримує інститути верховенства права, щоб сприяти розслідуванню та судовому переслідуванню міжнародних злочинів.

15 січня 2015 р. на запит уряду Малі була розпочата **Місія з розвитку потенціалу EUCAP Sahel Mali**. Її метою є підтримка малійської влади у відновленні та підтримці конституційного і демократичного порядку та умов для тривалого миру в Малі. У січні 2023 року

Європейська Рада продовжила мандат EUCAP Sahel Mali до 31 січня 2025 року, адаптувавши структуру та діяльність Місії до оперативного середовища, що змінюється, і потреб її партнерів, дотримуючись стратегії ЄС щодо Сахелю та підходу регіоналізації, з метою:

- ✓ підвищити оперативну ефективність сил внутрішньої безпеки; відновити ієрархічні ланки сил внутрішньої безпеки шляхом більш узгодженого управління ресурсами;
- ✓ посилити роль судових та адміністративних органів, сприяючи запобіганню корупції та безкарності; сприяти передислокації сил внутрішньої безпеки до центральної частини Малі (якщо дозволяють умови) і сприяти їх розгортанню в південній частині Малі, зосереджуючись на Національній поліції;
- ✓ підтримати передислокацію цивільних адміністративних органів до центральної частини Малі на основі принципів ефективного управління.

EUCAP Sahel Mali підтримує впровадження реформи сектору безпеки під керівництвом уряду Малі, надаючи стратегічні поради, наставництво, навчання та матеріальну підтримку для Національної поліції, жандармерії та гвардії та відповідних міністерств. Місія виконує свій мандат за трьома напрямками діяльності, які зосереджуються на зміцненні етичних стандартів сил внутрішньої безпеки, а також на зміцненні їхньої структурної та операційної спроможності. Їй

виділено бюджет у 73 мільйони євро на дворічний період і дозволено мати до 132 міжнародних та 75 місцевих співробітників.

У 2016 р. була запущена Місія **EUCAP Somalia**. Вона сприяє створенню та зміцненню потенціалу морських цивільних правоохоронних органів у Сомалі та реструктуризацію сомалійської «архітектури морської безпеки». Виконуючи свій мандат, у дусі інтегрованого підходу ЄС, місія співпрацює з Представництвом ЄС у Сомалі та двома військовими місіями СПБО, що діють у Сомалі (операція EU NAVFOR Atalanta, EUTM Somalia), щоб забезпечити функціонування одного з життєво важливих для ЄС торгових маршрутів.

У жовтні 2017 року було розпочато **Консультативну місію Європейського Союзу в Іраку (EUAM Iraq)** у відповідь на запит уряду країни. Стратегічною метою місії є підтримка іракського уряду в досягненні тривалого миру, стабільності та безпеки в Іраку та регіоні після поразки ІДІЛ (Ісламської держави) у 2015 р.. Досягнення цього передбачається шляхом надання стратегічних порад сектору безпеки. Місія є частиною прикордонного пакету заходів ЄС із політики, безпеки та розвитку для підтримки Іраку.

У 2019 р. була розгорнута **Регіональна консультативно-координаційна група ЄС для Сахеля (RACC)**, для сприяння миру та стабільності в регіоні. Її метою є підтримка структур країн G5 Sahel для посилення регіонального співробітництва та оперативних можливостей у сфері оборони та безпеки відповідно до міжнародного права, прав людини та Стратегічного підходу ЄС до миру та безпеки жінок.

Місія намагається посилити міжнародну співпрацю та прозорість на підтримку структур G5 Sahel та можливостей країн, а також сприяти внутрішній координації ЄС у сфері безпеки та оборони в рамках комплексного підходу до Сахелю.

Наприкінці 2019 р. розпочалась **Консультативна місія ЄС у Центральноафриканській республіці (EUAM RCA)**. Місія, надає стратегічні консультації Міністерству внутрішніх справ і громадської безпеки ЦАР і Силам внутрішньої безпеки. За допомогою цієї дії Місія підтримує створення узгодженої системи безпеки під повною національною відповідальністю.

20 лютого 2023 р. розпочала роботу **Місія ЄС у Вірменії (EUM Armenia)** у відповідь на запит вірменської влади. Вона має завдання спостерігати за ситуацією на місці та звітувати про неї; сприяння безпеці людей в районах, уражених конфліктом, і, виходячи з вищезначеного, сприяння зміцненню довіри між населенням як Вірменії, так і Азербайджану та, де це можливо, їхньою владою. Місія має дворічний мандат і включатиме до 100 співробітників, включаючи експертів і спостерігачів ЄС. EUM Armenia розгорнуто в кількох місцях на території Вірменії, у прикордонних з Азербайджаном регіонах. Зона його дії охоплює всю довжину кордону з Азербайджаном, включаючи Нахічеванську ділянку.

31 травня 2023 р. в Кишиневі відбулося урочисте відкриття **Місії партнерства ЄС у Молдові (EUPM Moldova)**. Вона сприяє консолідації стійкості країни через стратегічні консультації та оперативну

підтримку для консолідації сектору внутрішньої безпеки Республіки Молдова. EUPM Moldova є першою цивільною місією СПБО, яка зосереджена на боротьбі з гібридними загрозами, кібербезпеці, боротьбі з іноземними інформаційними маніпуляціями та втручаннями, а також врегулюванні криз.

3.2 ЗАВЕРШЕНІ МІСІЇ ТА ОПЕРАЦІЇ ЄС

Військові місії

31 березня 2003 р. ЄС розпочав свою **першу військову операцію — миротворчу місію Concordia в Республіці Північна Македонія** (на той момент просто «Македонія»). EUFOR Concordia замінила операцію НАТО «Союзна гармонія». В рамках цієї операції ЄС розгорнув близько 300 військовослужбовців для забезпечення безпеки спостерігачів ЄС та Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), які спостерігали за виконанням Охридської рамкової угоди, мирного врегулювання конфлікту між македонським урядом та представниками албанської меншини. **15 грудня 2003 року EUFOR Concordia була замінена поліцейською місією ЄС EUPOL PROXIMA**, а 400 солдатів були замінені 200 поліцейськими.

25 квітня 2006 р. відповідно до Резолюції РБ ООН Сили Європейського Союзу були розгорнуті в ДР Конго. Метою **EUFOR RD Congo** була підтримка Місії ООН у Демократичній Республіці Конго

(MONUC) протягом періоду, що охоплює загальні вибори в країні. Перед місією були поставлені завдання:

- ✓ підтримувати та забезпечувати безпеку об'єктів і персоналу MONUC;
- ✓ сприяння захисту аеропорту в Кіншасі;
- ✓ сприяння захисту цивільних осіб, які перебувають під безпосередньою загрозою фізичного насильства;
- ✓ проведення евакуаційних робіт у разі надзвичайної ситуації.

Місія завершилася 30 листопада 2006 року.

У лютому-березні 2008 р. ЄС розпочав миротворчу операцію в ЦАР та Чаді. Мандат **EUFOR Tchad/RCA** включав «вжиття всіх необхідних заходів у межах своїх можливостей і зони дій у східному Чаді та північно-східній частині Центральноафриканської Республіки» для захисту цивільних осіб, сприяння доставці гуманітарної допомоги та забезпечення безпеки персоналу ООН. Чисельність збройних сил становила 4300 осіб. З них 3700 військовослужбовців було розгорнуто в районі операцій, а стратегічний резерв із 600 військовослужбовців був розміщений у Європі. 15 березня EUFOR Tchad/RCA передала свої функції Місії ООН MINURCAT.

Наприкінці квітня 2014 р. сили ЄС під мандатом ООН були розгорнуті в столиці ЦАР Бангі, з метою стабілізувати територію після

більш ніж року внутрішнього конфлікту. До складу **EUFOR RCA** загалом увійшло 750 військовослужбовців від 12 держав. **15 березня 2015 року місія завершила свій мандат.** Її замінила Консультативна місія (**EUMAM RCA**) чисельністю в 60 осіб, яка діяла до липня 2016 р..

22 червня 2015 р. ЄС розпочав **Військово-морську операцію SOPHIA (EU NAVFOR Med)**, з метою нейтралізації встановлених маршрутів контрабанди біженців у Середземному морі. Операція була спрямована на вжиття систематичних зусиль для виявлення, захоплення та знищення суден, а також активів, які використовувалися або підозрюються у використанні контрабандистами або торговцями мігрантами.

Операція Sophia складалася з трьох етапів:

1. Перший етап був зосереджений на нагляді та оцінці мереж контрабанди людей і торгівлі людьми в Середземному морі.
2. Другий етап операції передбачав пошук і, за необхідності, відведення підозрілих суден.
3. Третій етап дозволяв знищити судна та пов'язані з ними активи, бажано перед використанням, і затримати торговців людьми та контрабандистів.

До 2016 р. в ході операції з моря було врятовано понад 13 000 мігрантів. 20 червня 2016 р. Рада Європейського Союзу розширила мандат операції «Софія», посиливши його, додавши два допоміжні

завдання: навчання лівійської берегової охорони та військово-морського флоту і сприяння виконанню ембарго ООН на поставки зброї у відкрите море біля узбережжя Лівії. **Мандат ЄС на операцію завершився 31 березня 2020 р.** Операція Irini є її наступницею.

Цивільні місії

Поліцейська місія Європейського Союзу в Боснії та Герцеговині (EUPM) діяла з 1 січня 2003 р.. **Це була перша місія, здійснена ЄС у рамках СПБО.** EUPM була наступницею Спеціальних міжнародних поліцейських сил ООН (частина Місії ООН у Боснії та Герцеговині) у Боснії, термін повноважень яких закінчився наприкінці 2002 р.. Вона мала на меті допомогти у створенні стабільної, професійної та багатоетнічної поліції. Місія допомагала місцевій поліції, боролася з широкомасштабною організованою злочинністю та допомагала у реформуванні поліції.

З 1 січня 2006 р. до 31 грудня 2007 р. діяла **EUPM II**. Вона здійснювала моніторинг, консультування та інспектування поліцейських сил Боснії і Герцеговини згідно з трьома основними напрямками:

- ✓ процес реформування поліції,
- ✓ посилення підзвітності поліції
- ✓ підтримка боротьби з організованою злочинністю.

Наприкінці 2007 р. поліцейську місію ЄС було продовжено ще на два роки (з 1 січня 2008 р. до 31 грудня 2009 р.). Протягом цих

двох років місія продовжувала свою роботу щодо трьох основних напрямків, приділяючи особливу увагу боротьбі з організованою злочинністю та зміцненню співпраці між поліцією та прокуратурою.

Місія остаточно була завершена 30 червня 2012 р.

15 грудня 2003 р. на заміну операції Concordia була розгорнута **поліцейська місія у Республіці Македонія (EUPOL FYROM Proxima)**. Місія шляхом моніторингу та порад допомагала у розбудові поліцейських сил республіки. Її чисельність охоплювала 200 поліцейських з усіх європейських країн та США. Операція була завершена 15 грудня 2005 р..

У період 1 липня 2005 р. - 31 грудня 2013 р. діяла Інтегрована місія Європейського Союзу з питань верховенства права в Іраку (**EUJUST LEX Iraq**). Місія займалась підтримкою та навчанням суддів, працівників пенітенціарних установ та інших працівників сектору правосуддя в Іраку з метою покращення верховенства права та захисту прав людини. Її чисельність складала 50-60 працівників. Станом на 2012 р. EUJUST LEX навчив понад 5000 іракських чиновників.

На ДР Конго припадає найбільша кількість місій, проведених ЄС. У квітні 2005 р. він надав допомогу у створенні об'єднаного поліцейського підрозділу під назвою **EUPOL Kinshasa**. Місія здійснювала моніторинг, наставництво, а потім консультувала підрозділ, коли він був навчений і працював під конголезьким командуванням. Її замі-

нила Місія **EUPOL RD Congo** з 40 осіб, якій було доручено контролювати, наставляти та консультувати щодо реформування та реструктуризації національної поліції Конго та сприяти покращенню взаємодії між поліцією та системою кримінального правосуддя в ширшому сенсі. Загальна мета полягала в тому, щоб допомогти створити «життєздатну, професійну та багатоетнічну/інтегровану конголезьку поліцію». Це була наставницько-консультативна місія без виконавчих повноважень. Вона діяла до 30 вересня 2014 р.

Паралельно з поліцейськими місіями, у червні 2005 р. ЄС розпочав місію **EUSEC RD Congo**. Її мета полягала в підтримці влади Конго у відновленні армії, та реформуванні сектору військової безпеки в ДРК. Чисельність місії нараховувала приблизно 50 військово-службовців і цивільних осіб. Її мандат завершився у вересні 2012 р..

З вересня 2005 р. ЄС здійснював **Моніторингову місію в регіоні Ачех (АММ)**. Вона була розгорнута після підписання «Меморандуму про взаєморозуміння між урядом Республіки Індонезія та Рухом за вільний Ачех» 15 серпня 2005 р. в Гельсінкі. Мета АММ полягала в тому, щоб допомогти сторонам у виконанні Меморандуму. Місія виконувала такі завдання:

- ✓ розслідувала скарги щодо порушень Меморандуму про взаєморозуміння;
- ✓ встановлювала та підтримувала співпрацю між сторонами;
- ✓ сприяла роззброєнню нелегальних збройних формувань;

- ✓ спостерігала за ситуацією з правами людини, процесом законодавчих змін та реінтеграцією членів Руху за вільний Ачех;

Місія продовжувала роботу до травня 2012 р.

У 2007 р. ЄС розпочав поліцейську місію в Афганістані (**EUPOI Afghanistan**) для допомоги уряду країни в реформуванні його поліцейської служби. Метою місії було створення стійких та ефективних механізмів цивільної поліції під управлінням Афганістану та підтримка процесу реформ у напрямку надійної та ефективної поліцейської служби. У період з 2007 р. по 2014 р. основним способом виконання мандату EUPOI було навчання та наставництво. Починаючи з 2015 р., усі наставницькі дії були припинені, а Місія повністю перетворена на консультування Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції Афганістану на стратегічному рівні. **Місія EUPOI Afghanistan була завершена в кінці 2016 р.**

З лютого 2013р. до січня 2014 р. ЄС реалізовував **місію авіаційної безпеки у Південному Судані (EUAVSEC South Sudan)**, для посиленні безпеки в міжнародному аеропорту Джуби в рамках загальної допомоги міжнародної спільноти країні. EUAVSEC навчала служби безпеки, надавала поради та допомогу з питань авіаційної безпеки, а також підтримувала координацію діяльності з авіаційної безпеки.

Загалом, у рамках СПБО ЄС завершив 22 військові та цивільні місії і операції.

ЛЕКЦІЯ 4. МОЖЛИВОСТІ СБОП ЄС

4.1 Цивільні можливості

4.2 Військові можливості

4.1 ЦИВІЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ

Розвиток цивільних можливостей СРБО відбувався згідно з цивільними цілями.

Першу цивільну ціль було поставлено в 2000 р. на засіданні Європейської Ради в Санта-Марія-да-Фейра. Він визначив поліцейську діяльність, верховенство права, цивільну адміністрацію та цивільний захист як чотири пріоритетні сфери для ЄС у сфері врегулювання криз. **Згідно з Головною ціллю держави-члени ЄС могли б колективно надати до 5000 поліцейських для операцій з врегулювання кризових ситуацій, з них 1000 поліцейських у стані високої готовності (можуть бути розгорнуті протягом 30 днів).** Держави-члени ЄС також визначили низку ключових завдань для цивільної поліції, які включають: моніторинг, консультування та навчання місцевої поліції, запобігання або пом'якшення внутрішніх криз і конфліктів, відновлення правопорядку в ситуаціях, що постконфліктні, і підтримку місцевої поліції в захисті людей прав.

Гетеборзька рада 2001 р. згодом поставила конкретні цілі для інших трьох пріоритетних сфер. До 2003 р. ЄС мав на меті:

- ✓ мати 200 суддів і прокурорів, підготовлених до операцій з врегулювання криз у сфері верховенства права, які можуть бути розгорнуті протягом 30 днів;
- ✓ створити групу експертів у сфері цивільної адміністрації (включаючи загальні адміністративні, соціальні та інфраструктурні функції). Ці групи включали 2-3 групи оцінки/координації з 10 експертів, які могли бути направлені протягом 3-7 годин;
- ✓ забезпечити формування груп цивільного захисту чисельністю до 2000 осіб, які можуть бути розгорнуті в дуже короткий термін.

Головна цивільна ціль 2008 додала два нові пріоритети: **моніторингові місії та підтримка спеціальних представників ЄС**. Вона також наголошувала на необхідності для Союзу проводити одночасні місії та виділяла ще дві основні сфери для ЄС: реформа сектору безпеки і роззброєння, демобілізація та реінтеграція.

Головна цивільна ціль 2010 робила більший акцент на цивільно-військовому співробітництві на додаток до постійного зосередження уваги на покращенні готовності та можливості розгортання. Вона також визначила інші можливості, які необхідно розвивати, наприклад надання 285 додаткових експертів з питань правосуддя пе-

рехідного періоду, діалогу та аналізу конфліктів. Також ціль зосередилась на створенні Груп цивільного реагування — груп експертів із 100 осіб, підготовлених для швидкого розгортання.

19 листопада 2018 р. держави-члени ЄС погодили Договір щодо цивільного компоненту СПБО (Civilian CSDP Compact), щоб зробити цивільні місії більш спроможними, ефективнішими та гнучкими, а також більш поєднаними з іншими інструментами ЄС у світлі зміни середовища безпеки. Метою є посилення спроможності ЄС розгортати цивільні місії з врегулювання криз. Цілі цих місій полягають у зміцненні поліції, верховенства права та цивільної адміністрації в нестабільних і конфліктних ситуаціях. Договір містить зобов'язання щодо збільшення внеску держав-членів у цивільні місії СПБО, такі як зобов'язання досягти співвідношення 70/30% між відрядженим персоналом і персоналом за контрактом, а також збільшити представництво жінок у цивільних місіях на всіх рівнях.

4.2 ВІЙСЬКОВІ МОЖЛИВОСТІ

На засіданні Європейської ради в Кельні в червні 1999 р. лідери ЄС погодилися, що «Союз повинен мати здатність до автономних дій, підкріплену надійними військовими силами, засоби для прийняття рішень щодо їх використання та готовність зробити це, щоб відпові-

сти на міжнародних криз без шкоди для дій НАТО». Це започаткувало процес створення автономних збройних сил ЄС для виконання місій та операцій в рамках СПБО.

На Європейській Раді в Гельсінкі в грудні 1999 р. було встановлено так звану «Головну ціль», яка встановлює, серед іншого, такі цілі:

- держави-члени повинні мати можливість до 2003 року розгорнути протягом 60 днів і підтримувати щонайменше 1 рік військові сили чисельністю до 50 000-60 000 осіб, щоб Союз міг виконувати повний спектр завдань;
- мають бути створені нові політичні та військові органи та структури в рамках Ради, щоб Союз міг забезпечити необхідне політичне та стратегічне керівництво операціями, дотримуючись єдиної інституційної структури;

В рамках реалізації Гельсінської цілі військові можливості ЄС значно зросли і на сьогоднішній день їх основою є бойові групи.

Бойові групи (BG) — постійні військові сили швидкого реагування, що діють в рамках СПБО. Вони знаходяться під прямим контролем Ради Європейського Союзу. Вони прийшли на заміну Європейським силам швидкого реагування (EUROFOR), що знаходилися в підпорядкування ЗЄС.

Бойові групи призначені для вирішення Петерсберзьких завдань. Місії бойових груп можуть включати запобігання конфлікту, евакуацію, доставку допомоги або початкову стабілізацію. Загалом вони діляться на три категорії; коротка підтримка існуючих військ, швидке розгортання, підготовка ґрунту для більших сил або невеликих місій швидкого реагування.

Перші 13 бойових груп завершили формування 22 листопада 2004 р.. На сьогодні існує 18 бойових груп, кожна розміром у батальйон (приблизно 1500 військових), посилені елементами бойової підтримки. З березня 2022 р. ЄС планує збільшити їх чисельність до 5000 військовослужбовців у бойовій групі до 2025 р.

Утримання бойових груп здійснюється на основі внесків від держав-членів. Війська та техніка залучаються з країн-членів ЄС під керівництвом «провідної країни» (країна, яка відповідає за конкретну групу).

Окрім бойових груп, статтею 42,3 Договору про Європейський Союз передбачено що Союз для виконання своїх місій та операцій може задіяти інші військові активи, що не підпорядковані безпосередньо йому. Це можуть бути такі сили:

Сухопутні війська:

Єврокорпус (Eurocorps) — армійський корпус із приблизно 1000 солдатів, дислокований у Страсбурзі, Франція. Корпус складається з військовослужбовців від 11 країн. Він може виконувати місії

ООН, ЄС та НАТО з евакуації, гуманітарних місій, миротворчих місій або врегулювання криз. Зокрема, Єврокорпус брав участь у тренувальних місіях ЄС у Малі та ЦАР (EUTM Mali та EUTM RCA).

Німецько-голландський корпус — багатонаціональне формування, що складається з частин голландської та німецької армій. Дислокується у Мюнстері, Німеччина.

Багатонаціональний корпус Північний-Схід — датсько-німецько-польський багатонаціональний корпус. Дислокується в Щецині, Польща. Корпус перебуває під оперативним командуванням Об'єднаного командування збройних сил НАТО в Бранссумі.

Європейські сили жандармерії (EGF) — воєнізовані поліцейські сили, які спеціалізуються на врегулюванні кризових ситуацій. На них покладається виконання поліцейських функцій.

Військово-повітряні сили:

Європейське повітряно-транспортне командування здійснює оперативний контроль над більшістю засобів дозаправки в повітрі та військово-транспортних парків країн-членів. Воно несе також обмежену відповідальність за навчання, підготовку екіпажу та узгодження відповідних національних правил повітряного транспорту. Командування було створено у 2010 році для забезпечення більш ефективного управління активами та ресурсами країн-учасниць у цій сфері.

Військово-морські сили:

Європейські морські сили (EUROMARFOR або EMF) — неперманентні військові сили, які можуть проводити морські, повітряні та десантні операції з часом активації 5 днів після отримання наказу. Сили були сформовані в 1995 р. для виконання завдань, визначених Петербурзькою декларацією, таких як контроль над морем, гуманітарні місії, миротворчі операції, операції з реагування на кризи та примус до миру. Сили беруть участь в операції EUNAVFOR Atlanta.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berlin Plus agreement. *Supreme Headquarters Allied Powers Europe*. URL: https://web.archive.org/web/20070817094713/http://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm
2. Civilian   Headline   Goal 2008. *EUR Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:I33239&from=EN>

3. Civilian Headline Goal 2010. *European Council*. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014823%202007%20INIT/EN/pdf>
4. Consolidated version of the Treaty on European Union. *EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF
5. EU Naval Force. Operation Atlanta. URL: <https://eunavfor.eu/>
6. EUNABFOR MED. Operation Iriini. URL: <https://www.operationirini.eu/>
7. European Security Strategy. A secure Europe in a better world. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>
8. European Union Force in BiH. Operation Althea. URL: <https://euforbih.org/>
9. Franco–British St. Malo Declaration. *CVCE*. URL: https://www.cvce.eu/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html

10. Handbook on CSDP. The Common Security and Defence Policy of the European Union Volume I. 4th edition. Egmont Institute. URL: <https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2021/06/CSDP-HANDBOO-4th-edition.pdf>
11. Petersberg Declaration made by the WEU Council of Ministers. CVCE. URL: https://www.cvce.eu/en/obj/petersberg_declaration_made_by_the_weu_council_of_ministers_bonn_19_june_1992-en-16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a.html
12. Santa Maria da Feira European Council 19 and 20 June 2000. Conclusions of the presidency. *European Parliament*. URL: https://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm
13. The Brussels Treaty signed on 17 March 1948 was amended by the Paris Agreements signed on 23 October 1954. *WEU*. URL: <https://web.archive.org/web/20200506111157/http://www.weu.int/Treaty.htm#1>
14. The Common Security and Defence Policy. *European Union External Action*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/common-security-and-defence-policy_en
15. The European Security and Defence Policy: from the Helsinki Headline Goal to the EU Battlegroups. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/m>

eetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede030909noteesdp/_sede030909noteesdp_en.pdf

16. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>
17. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12007L/TXT>

